

HAYAT

AYDA BİR ÇIKAR FİKİR ve EDEBİYAT MECMUASI

YENİ TERTİP: 3. MART 1930

*Yapanlar, doğuranlar, yaradanlar
yalnız nikbinler, idealistlerdir.
Bedbinler doğuramaz, hayatı idame
edemez, Tarihi çoğuramaz.*

İÇİNDEKİLER

Yavuz ve Namık Kemal	Celâl Nuri	193
Hind Çıbanı değildi	A. H	202
İngiltere ve Hindistan	Feyzi	163
Bulgar edebiyatı nereye gitmektedir	Nikolay Donçev	213
Çanakkale	Franh H. Simonds	216
Tercüme hakkında	H.	222
Harabat	Celâl Nuri	227
Eski bir softa tibi münasebetile	Muallim Hüseyin Kâzım	239
Bahri teslihatın tahdidi konferansı	Rauf Ahmet	242
Genç kalınız	Kayseri meb'usu Dr. Halit Mazhar	259
Ebedî sulh projeleri	Harry Elmer Barnes	261
Rabindranath Tagore ve Türk hareketleri		274
Verem nihayet yenildi mi?	Dr. Rea	276
Kavga etmiyen iki komşu millet	S. T. Gazztout	280
Lisanımıza dair	Raif Necdet	284

ANKARA ve İSTANBUL

İdare eden: CELÂL NURİ

İSTANBUL, DEVLET MATBAASI

NUSHASI 20 K.

İngiltere ve Hindistan

Meşhur arap müverrihi (İbni Haldun) devletler için insanlar gibi bir hayat bir devri kemal ve bir devri inhitat tasavvur ediyordu. İbni Haldun'un bu fikri Avrupa müverrihleri ve filosoflarınca kılükali mucip olmuştu. Hernekadar muazzam devletlerden Roma İmparatorluğu, Sasaniyan, Emeviye, Abbasiye, Endülüs, Charlemagne, devletleri ve saire gibi büyük devletler gayet parlak bir devri kemali müteakıp duçarı inkıraz olmuşlarsa da yine İbni Haldu'a itiraz edenler ve devletlerin ebediyetine kani olanlar eksik değildir.

Cihan Harbı, ahvali âlemde büyük bir tebeddül husule getirdi. 1914 senesinden evvel cihanın en büyük devleti İngiltere idi, beşerin tarihinde hiçbir devlet, hiçbir vakitte İngilterenin nüfusu ve şevketi nüfuzuna malik olamamıştı. Kadim Roma İmparatorluğunun nüfusu iki yüz milyon raddesinde tahmin olunuyor. Rusyanın Çar Hükûmeti yüz yetmiş milyona malikti, halbuki İngiltere Devletinin müstemlekâtile beraber nüfusu dört yüz elli milyona baliğdir. Bu derece azamet ve şevket tarihçe görülmemiştir. Umumî Harp esnasında görüldüğü veçhile, bütün İngiltere ve müstemlekâtı, İngilterenin bir emrile harbe iştirak etti. İrlandalılar, Kanadalılar, Avusturyalılar, Yeni Zelandalılar, Transvallılar, Hintliler ilâahir.... İngiliz askerlerle birlikte heryerde harbettiler, fedayican ettiler.

Fakat İngiltere bu nüfusla, büyüklükle iktifa etmek istemiyor, bütün Avrupaya, bütün Asyaya, bütün Afrikaya hâkim olmak istiyordu. Gayet hodbinane bir siyasetle diğer Avrupa devletlerini hiç mesabesinde addediyordu. Bir Alman şirketinin İstanbuldan Bağdat-Basraya şömendifer inşası İngilterenin rekabet hissini arttırdı, kin ve garezini tahrik etti. Avrupa büyük devletlerinden birinin Hindistana yaklaşma-

sı fena gözle görülüyordu. Almanya ticaretinin tevessüünü ve sanayiinin terakkisini çekemiyordu, Almanya donanmasının tezayüdü İngiltereyi tethiş etti. Avrupa düveli muazzaması arasındaki rekabetten istifade etti, Rusya ile, bu ezeli düşmanı ile ittifak etti, Almanyayı bir çember içine aldı, Machiavel'in bile hayret edeceği bir tarzda Almanyayı pusuya düşürdü, Almanyayı ezmek ve tevessü etmekte olan iktisadî ve tucarî siyasetini mahv ve donanmasını muzmahil etmek için Cihan Harbini ihtas etti. Bütün müstemlekâtını topladı, bütün devletleri harbe iştirak ettirdi. Amerikanın birleşmiş devletlerinde milyarlar sarfederek efkârı umumiyei tahrik, dünyanın en zengin devleti olan Amerikayı Almanlara karşı harbe sevketti. Dört sene hayrete şayan bir mukavemetten sonra Almanya mağlûp oldu, donanması mahv ve perişan oldu. Müstemlekâtı elinden alındı, vaziyeti iktisadiyesi berbat edildi, yalnız Alsace-Lorraine'i değil en zengin vilâyeti olan Silesia'yı da kaybetti. Almanyanın yalnız servet ve ticareti değil, şan ve eşvketi de muzmahil oldu.

Galip İngiltere Almanyanın kaybettiği ticarete kondu. Yakın şarka hâkim oldu. Irak ve Filistin ve Maverayı Erden'i doğrudan doğruya tahtı tahakkümüne aldı, Suriyeyi Fransızların elinden almak için ihtilâl çıkarttı. Mısırı metbuundan ayırarak muhtariyeti idare verip filî himayesi altına aldı. Akdenizde kendisine rakip addetmeğe başladığı İtalyanın Anadolu da nüfuz mıntıkası tesis teşebbüsüne mâni olmak için Yunanlıları Anadoluya sevketti. Hicaz emîrini metbuuna karşı isyan ettirerek bir kiralılık tesis ettirdi ve kiralımı İngiltere maâşile geçiniyor adı bir memur mesabesine indirdi, nüfuz ve hakimiyetini bütün Ceziretûlaraba teşmil etti. Versay'da (Versailles) istediği gibi bir muahede tanzim ile Almanlara imza ettirdi. Velhasıl cihanın en muazzam devleti olarak bütün âleme meydan okumağa başladı. Fakat bu muvaffakiyet "Piros" (Pyrrhus) un muzafferiyetini andırıyor. Umumî Harbi müteakıp İrlanda isyan etti, İngiltereden ayrıldı, hür bir devlet oldu, müstemlekât başvekilllerinden mürekkep Londra da bir konferans toplandı, bütün müstemlekât istiklâllerini talebetti, başvekilleri İngilterenin Avrupa siyaseti için bir da-

ha fedakârlıkta bulumıyacaklarını resmen ve alenen beyan ettiler.

İngiltere müstemlekât ile olan münasebetini kaybetmek için istiklâllerini tasdik etti. İngiltere ile müstemlekât beynindeki rabita kıralın şahsına inhisar etti. Müstemlekâta umumî vali vazifesi sefir vezaifine münkalip oldu. İrlanda, Kanada, Avustralya, Transval (Cenubî Afrika) Hükûmetleri her devlet nezdinde müstakil sefaretler tesis, sefirler tayin ve kabul etti. Müstemlekeler her hususta istiklâllerini temin ve tesis ettiler, İngiltere ile ittifak akdetteler, fakat bu ittifak tecavüzî değil: ve İngiltereye karşı şu suretle tefhimatta bulundular: «Vaktile Amerikanın birleşmiş devletleri bizim mevkiimizde bulundu, İngiltere bizim ana vatanımız ise Amerika da büyük hemşiremizdir. Bizim Amerikaya kurbiyet, yakınlık ve sempatismiz (sympathie) daha ziyadedir. Binaenaleyh bu ittifak ve rabitamız İngiltere Amerika ile hüsnümünasebette bulundukça devam edebilir. Fakat İngiltere ile Amerika arasında bir harp zuhûr edecek ise ittihaz edeceğimiz siyasette bizim serbest olmağımız iktiza eder... Amerikanın birleşmiş devletleri Cihan Harbine iştirak ile bir iktisat harbi yapmış oldu. Dünyanın servetini Amerika topladı, zengin İngiltere fakir düştü, Amerika dünyanın en zengin devleti haline geldi. İktisaden bütün cihana hâkim oldu. Hiçbir Avrupa devleti Amerika işlerine karışmağa salâhiyettar olmadığı halde Monroe doktorine (doctrine Monroe) Amerikanın birleşmiş devletleri Avrupa umumuruna müdahaleye hak kazandı. İngilterenin büyük bir ihtimamla tanzim edip Almanlara imza ettirdiği Versay (*Versailles*) Muahedesini tasdik etmedi.

Almanya iktisaden yardım etti. Vilsonun (*Wilson*) icatkerdesi olan Milletler Cemiyetine girmeye tenezzül etmedi. İngiltere donanmasına faik bir donanma inşasına başladı. İngiltere Amerikanın servet ve samanına malik olmadığından beyhude yere milyonlar sarfedip bütün servetini donanma uğruna heba etmek tehlikesinden korkarak bahren teslihati tahdit için Amerikaya müracaat etti. Henüz neticesi malûm olmıyan bir konferans aktettirdi. Bütün âleme mütekebbirane bir surette bakan İngilizler Amerikalılara boyun eğmeğe başladılar. Avrupa Almanyayı mahvetmek için milyonlarca

insanın mahırv ve ziyama sebep olan İngilizler Amerika menafiine hizmet etmiş oldular, Amerikanın servet ve şevket kesbetmesine alet oldular.

İngilterenin muzafferiyet neticesinde ihraz ettiği mevkii âli devam edemedi, siyaseten ettiği yanlışlıklar neticesinde Asyada ve Afrikadaki şevket ve azametine büyük bir darbe indirildi. İstanbul hezimetı, Efganlılar tarafından mağlûbiyeti Asyada büyük bir tesir husule getirdi. Bütün milletlerin İngilterenin kuvvet ve şevketine olan itimatları halelpezir oldu. Mısırdı milliyetperverler ayaklandı, ingiliz boyunduruğundan kurtulmak için faal teşebbüslerde bulundular, Hindistanda büyük bir istiklâl hareketi başgösterdi. Gandhi isminde büyük bir vatanperver zuhûr ile Hindistan efkârı umumiyesini ikaz etti, tahrik etti.

İngilizlerin Hindistana nasıl hulûl ettikleri, orada nasıl tesisi tahakküm ettikleri, müslümanlarla budistlerin arasındaki kin ve taassuptan nasıl istifade ettikleri, bunları yekdiğeri aleyhine sevk için ne gibi entrikalar yaptıkları, Hindistan racaları arasındaki rekabetten nasıl istifade ettikleri herkesçe malûmdur.

Gandhi'nin büyüklüğü Hindistanda bir millî his husule getirmesi ve Hintlilerin kendilerini müstakilen idareye muktedir bir millet olduğunu ispat etmesidir. İngiltere Hükûmeti evvelâ büyük vatanperver, Hindistanın bu taşsız kıralına karşı şiddetle hareket ve kendisini hapsetti, dürüş muamelede bulundu, en nihayet kendisile müzakere etmeğe mecbur oldu. Hintlilerle bir itilâf zemini bulmak için Hindistana Sir John Simon'un riyaseti altında bir hey'eti mahsusa gönderdi. İngiltere Hükûmeti Simon lâyihasını tetkike başlamadan evvel Hintliler Hindistandaki bankalarda, müessesatta, racaların hizmetlerinde nekadarı İngiliz varsa hepsini kovdular. Hindistan Hintlilerindir prensibi mucibince Hindistanda işgal ordusu ile bazı ingiliz memurlarından başka kimseyi bırakmadılar. İngiliz ticareti bundan pek mutazarrır oldu.

Şimdi İngilizler Hintlilerle her ne suretle olursa olsun uyuşmak istiyorlar, bir sureti hal bulmağa çalışıyorlar. İngilizlerin arzuları Simonun lâyihasını esas ittihaz ederek Hindistanda İngiltere Commonwealth'sı dahilinde İrlanda gibi

bir «Serbest Hindistan Devleti» yahut bir «Hindistan Müttehit Devletleri» tesis etmek ve bu suretle İngiliz nüfuzunu idame ettirmektir. Fakat Lâhorda içtima eden Hindistan Kongresinde Gandhi dahil olduğu halde ileri gelen bütün Hindistan rüesasını ekseriyeti azime ile Hindistanın istiklâli tamamını talebetti. İngilizler buna karşılık olmak üzere Madras'ta *National Liberal Federation* azasını toplıyarak bir konferans akdet-tirdi, bu konferansın daha itidalkârane mukarrerat ittihaz et-mesi memul ise de Hindistan rüesasının bu mukarreratı kabul edecekleri gayet meşkûttür. Bu konferansa Lâhur Kongresi mukarreratına mukabil Hindistanın diğer Dominion'lar gibi İngiltere, itilâf siyasetini terviç ediyor.

İngiliz ricali ve İngiliz matbuatı Hindistan mes'elesinin sureti halli hususunda iki kısma ayrılmışlardır: bir kısım Hindistan Umumî Valisi Lort İrwing'in, ahvali hazıraya mu-gayir efkârını kabul ettiğinden dolayı sabık başvekil Mr. Bal-dwin'i ittiham ediyor, diğer kısım «her milletin kendisi mu-kadderatına hâkim olması» prensibini vazettiğinden dolayı Ameirka Reisicümhuru müteveffa M. Wilson'u ittiham ve bu millî tezahürata onun sebebiyet verdiğini iddia ediyor.

İngiliz matbuatından bazıları Hindistana muhtariyeti idare itası Hintlilerin menfaatlerine mugayir olduğu ve Hin-distana muhtariyeti idare ithali büyük bir çılgınlık olduğu ve İngiliz Hükûmetinin vazifesi müfrit fikirler eshabile serbesti taraftarlarının ve sairenin tahrikâtına zerre kadar ehem-miyet vermiyerek eskisi gibi hükûmet icra etmek olduğunu iddia ediyorlar.

Bu fikre muhalif olanlar için Hindistanda muhtariyet tesis ile Hintlilerin mesaisine muavenet etmek İngiltere için büyük bir vazife olduğunu bu hükûmet şekli yani serbest ve muhtar hükûmet Hintlilerin menafiine daha ziyade tevaful edeceğinden, İngilterenin böyle serbest bir hükûmet teşekkü-lü için Hintlilerle teşriki mesai etmesi lüzumunu, İngiltere ile Hindistanın münasebatı cebri şiddet üzerine değil hüsnü-niyet üzerine müesses olması icap ettiğini beyan etmektedir-ler.

Elyevm bahren tahditi teslihat konferansı ve Mısır milli-yetperverlerinin talebettikleri istiklâl esası ile meşgul olan

hükûmet bu iki mühim mes'elenin hallini müteakıp Hindistan mes'elei mühimmesile iştigal edecek ve Simon'un lâyihasını dikkat ve itina ile iyi tetkik ederek hint rüesası ile müzakerata başlayacaktır.

Velhasıl İngilterenin 1914 ten evvel Hindistandaki vaziyeti siyasiyei istibdat ve tahakkümü tamamen zail olmuştur.

Hintliler her ne suretle olursa olsun istiklâli tamlarına mebadi olarak bazı imtiyazlar ve müsaadeler istihsal etseler bile bu imtiyazlar ve müsaadeler pek yakın bir atide tam istiklâle münkalip olacaktır.

Her millet kendi mukadderatına sahip olmalıdır. Diğer bir devletin kendi üzerine metbu sıfatile tasallut etmesine ve orada şiddet ve istibdat göstermesine bundan böyle hiçbir millet tahammül edemiyecektir. Biz şarklılar gerek Hintlilerin ve gerek Mısırlıların İngiltere boyunduruğu altından kurtulması için sarfettikleri mesaiyi takdirle karşılıyoruz ve kendilerine muvaffakiyet temenni ederiz.

FEYZİ